NT2-begeleiding het schooljaar rond

Vooraf

Het begeleiden van leerlingen voor wie Nederlands de tweede taal is, is geen hogere wiskunde maar vraagt wel aandacht, kennis van het profiel van de NT2-leerlingen en de bereidheid om als docent de verbindende schakel te zijn tussen het (taal)niveau waarop de leerling zich bevindt en het gewenste eindniveau dat bereikt moet worden.

NT2 versus meertaligheid

We spreken in het algemeen over Nederlands als tweede taal (NT2) maar de werkelijkheid is dat het Nederlands voor deze leerlingen vaak een derde of vierde vreemde taal is; dan is 'meertaligheid' een passender begrip. Meertaligheid heeft een positievere associatie en wordt daardoor meer gezien als kwaliteit.

Aandacht

Dit begint ermee dat er in de school een NT2-coördinator wordt aangesteld, iemand die de taak (en tijd) krijgt om hier als eerste verantwoordelijkheid voor te nemen. Houd rekening met een taakbelasting van circa 100 uur per schooljaar.

Het profiel van de NT2-leerling

Er bestaat niet 1 profiel van de NT2-leerling. Het taalvaardigheidsniveau is nog min of meer objectief meetbaar, maar leerstrategieën, schoolervaring en voorkennis moeten vaak gaandeweg de schoolloopbaan ontdekt worden. Een deel van de leerlingen heeft daarbij ook nog een oorlogs- of vluchtverleden. Een goede begeleidingsstructuur waarin zowel de voortgang als het welzijn van de NT2-leerling gevolgd wordt, is dus belangrijk.

Docent als verbindende schakel

Een NT2-leerling heeft gemiddeld een woordenschat in het Nederlands die ca 15% is van de woordenschat van een moedertaalspreker. Als docent moet je je daarvan bewust zijn. In je eigen taalgebruik, maar ook in het meenemen van de leerling in het vakgebied op een manier die voor hem/haar behapbaar is.

Opzet

In dit boekje gaan we het schooljaar rond met speciale focus op NT2-leerlingen. Van de voorlichting en inschrijving vóór de start van het schooljaar tot de evaluatie aan het eind van het schooljaar. We beogen hier een cyclus te beschrijven die het mogelijk maakt een goede begeleidingsstructuur neer te zetten.

Handreiking-NT2

Munio en ISK de Toekomst hebben een Handreiking-NT2 geschreven en dat vormt de basis voor kennis, mogelijkheden en regelgeving rond NT2. Er staan goede literatuurverwijzingen in en het document wordt door Munio actueel gehouden. Zie: https://www.munio.nl/files/handreiking-nt2-munio-isk.pdf

Ervaringen uit het veld

Daarnaast maken we in dit boekje gebruik van de ervaringen van de pilotwerkgroep die Munio heeft opgezet en de ervaringen van NT2-docent Karin Schreuder die op diverse scholen in de regio Gorinchem taalondersteuning geeft en docententeams helpt met NT2-vraagstukken.
Deze ervaringen staan als casussen in de tekst opgenomen. Ze dienen om je bewust te maken van welke keuzes een school soms moet maken en wat daarbij relevante overwegingen en (mogelijke) effecten zijn. We bedanken de scholen die bereid waren hun ervaringen op dit gebied te delen.

We hopen met dit boekje een praktisch instrument te bieden waarmee het voor deze – niet altijd makkelijke, maar vaak wel dankbare – doelgroep mogelijk wordt een Nederlands schooldiploma te behalen. Want alleen dan kunnen ze hier een toekomst opbouwen.
We wensen jullie veel plezier en succes met dit proces. Bij vragen of opmerkingen, neem gerust contact op met:

Link NT2-centrum:
Karin Schreuder
M: karin@linknt2.nl

Munio:
Anja de Bruijn
adebruijn@munio.nl

Claudia Hartman
chartman@munio.nl

Inhoudsopgave

1. Januari – maart: voorlichting en inschrijving 5

2. April – juni: voorbereiding op het schooljaar 8

3. September – oktober: start schooljaar 12

4. November – december: de eerste toetsen en cijfers 17

5. Januari – april: presteren 20

6. Mei – juni: jaarafsluiting, evalueren en verbeteren 21

Bijlage 1 Format Doorstroomdossier 22

Bijlage 2 Over gevluchte kinderen en hun ouders 24

Bijlage 3 Format NT2-protocol 26

Bijlage 4 Examenblad 2024: Anderstalige kandidaten 28

Bijlage 5 Oudercontact het schooljaar rond 29

Bijlage 6 Intervisiemethode 30

Bijlage 7 Voorbeeld OPP / Handelingsplan 32

Bijlage 8 Taakomschrijving NT2-coördinator 34

1. Januari – maart: voorlichting en inschrijving

Het is voor alle betrokkenen van groot belang dat er een goede match is tussen jullie school en de NT2-leerlingen die je aanneemt. Daarom is het voortraject belangrijk.

Open dagen/doe middagen
Er is afgesproken met Munio dat alle VO-scholen speciale aandacht besteden aan de voorlichting voor NT2-kandidaten; dan wel door een aparte kennismaking voor hen te organiseren, dan wel door hen als groep een eigen programma of begeleider te geven. Enige tips:

- houd het simpel, qua programma en qua taal;
- geef duidelijke en goed gestructureerde instructies over wat de bedoeling is en check of het goed begrepen is;
- zorg voor visuele/fysieke ondersteuning en doe-opdrachten;
- ga in gesprek met de leerlingen, stel hen kleine, behapbare vragen;
- betrek huidige NT2/ISK-leerlingen bij de kennismaking.
  Informeer ook het PO dat er een speciale kennismaking is voor NT2'ers.

Doorstroomgegevens compleet krijgen
Met ISK de Toekomst is al een goede methode opgebouwd voor de doorstroom van ISK-leerlingen naar het VO. Maar vanuit andere ISK's of het PO stromen soms leerlingen door waarvan (te) weinig gegevens bekend zijn. Dan moet de school hier zelf achteraan. Hieronder zie je een overzicht per schooltype van de gegevens die je van een leerling zou moeten weten.

Type onderwijs	Taalniveau ERK	woordenschat	overige gegevens
Praktijk	A1	1.000 woorden	- SON-score - Drempelonderzoek (evt. leerrendement)
vmbo-b/k	A2	2.000 woorden	- basis schooltaalwoorden & zaakvakken - motivatie
vmbo-gl/tl	A2+	3.000 woorden	- basis schooltaalwoorden & zaakvakken - motivatie en huiswerkvaardig
havo	B1-	4.000 woorden	Leerlingkenmerken zoals motivatie, studiehouding, schoolachtergrond en zelfstandigheid
vwo	B1	5.000 woorden	Leerlingkenmerken zoals motivatie, studiehouding, schoolachtergrond en zelfstandigheid

***NB** De omvang van de woordenschat is indicatief. Ter vergelijk: een moedertaalspreker die klaar is met het PO heeft een gemiddelde woordenschat van 16.000 woorden.*

ISK-leerlingen worden altijd getoetst volgens ERK-normen (TOA-toetsen, deze meten taalvaardigheid vreemde taal) maar het regulier onderwijs hanteert deze toetsen niet voor haar leerlingen. Vanuit het PO worden NT2'ers vaak gewoon volgens Cito getoetst maar dat is geen eerlijke norm voor hen. Misschien wel qua denkniveau maar niet qua taal.
Als er vragen zijn over het niveau en/of de taalvaardigheid van een leerling en welk onderwijs passend is, kan de school contact opnemen met de NT2-coördinatoren van Munio.

Verder is het van belang hoe lang de leerling erover gedaan heeft om dit taalniveau te bereiken, op welke manier het bereikt is en wat de schoolachtergrond van de leerling is.

Als je leerlingen van andere scholen krijgt aangemeld en er zijn onvoldoende gegevens bekend, vraag er dan naar. Mocht je aanmeldingen van anderstalige leerlingen vanuit het PO krijgen, dan kun je een aanvullende vragen op het OKR stellen. In bijlage 1 vind je een voorbeeld van (onderdelen uit) het doorstroomdossier zoals de ISK die gebruikt; dit kan als inspiratie/voorbeeld dienen.

Bij LINK NT2-centrum hebben we regelmatig in november/december een vraag gekregen over mavo/havoleerlingen met een NT2-achtergrond. Ze waren het schooljaar gewoon in het eerste leerjaar gestart en leken wel aansluiting te vinden, maar toen de cijfers eenmaal kwamen, bleken ze niet mee te kunnen komen. De school ging op onderzoek uit en bleek eigenlijk niets van de betreffende leerlingen te weten: niet hoe lang ze in Nederland waren en niet wat hun schoolverleden was in Nederland en daarvoor. De zorgcoördinator was geschokt dat de school op basis van aannames gehandeld had; dat zou ze niet nog eens gebeuren…

Motivatie

Motivatie is een belangrijke indicator voor schoolsucces. Probeer vooraf goed zicht te krijgen op de ambities van ouders en leerling en wat ze bereid zijn hiervoor te doen. Huiswerk hoort er op alle schooltypen bij – met uitzondering van het praktijkonderwijs misschien. De houding van ouders en de thuissituatie is daarbij ook belangrijk: hoe ziet de thuissituatie eruit? Is er een rustige plek voor de leerling om te studeren? Welke taken heeft het kind thuis nog, met andere woorden: hoeveel tijd heeft de leerling beschikbaar voor huiswerk? Stimuleren ouders het maken van huiswerk, zo ja op welke manier?

Prioriteiten

Onder prioriteiten verstaan we hier: wat staat er nog meer op het programma van de leerling en wat is het belangrijkste?
We hebben nu enige jaren ervaring met Oekraïense leerlingen. Net als tijdens Covid worden in Oekraïne de lessen online gegeven, voor zover dat mogelijk is gezien de oorlogssituatie. In Oekraïne zijn er examens aan het eind van het 9e leerjaar en aan het eind van het 12e leerjaar. Veel leerlingen in de VO-leeftijd zijn hun Oekraïense online-onderwijs blijven volgen, terwijl ze ook hier – conform de leerplicht – naar school gingen. Het is goed dit element te bespreken bij de aannamegesprekken. Waar liggen de prioriteiten met betrekking tot school? Hoeveel tijd besteden ze aan hun online-lessen? Hoe lang blijven ze dit onderwijs nog volgen? Welke ruimte (en motivatie) is er derhalve voor de Nederlandse schoolopleiding?
Al die elementen hebben invloed op het succes van hun schoolloopbaan in Nederland.

Nala komt in maart 2022 naar Nederland en start in de eerste Oekraïense lesgroep op de ISK. Ze is dan 13 jaar en een zelfverzekerde puber die goed Engels spreekt. Daar maakt de docent dankbaar gebruik van, zij kan instructies vertalen voor de groep. In Oekraïne zat ze op havo/vwo-niveau en voor zover we aan de buitenkant kunnen zien, aardt ze vrij makkelijk binnen de groep. Sowieso is het onderwijs in Nederland vrijer dan in het eigen land en worden er leuke dingen gedaan en dat bevalt haar en haar vriendinnen wel.
De schoolkeuze wordt een heel proces. Ze wil zelf naar de havo, maar de ISK adviseert vmbo-gl/tl. Ze heeft de potentie wel, maar doet niet veel voor school. Bovendien wordt ze in de zomervakantie 15 en 'moet' ze naar de derde klas. Er blijkt geen plaats voor haar op de VO-scholen in de regio. Pas begin juli hoort ze dat ze toch geplaatst is.
Eenmaal gestart in 3 mavo moet ze direct met examenstof aan de slag en dat lukt niet. Door zowel fysieke als mentale klachten verzuimt ze veel. Daarbij blijkt ze ook nog Oekraïens onderwijs te volgen. Na de kerstvakantie gaat ze terug naar de ISK om zich voor te bereiden op een mbo-traject.

Definitief inschrijven
Inschrijving vindt plaats op de reguliere inschrijfdagen van de school, eind maart. Net als alle andere leerlingen heeft de NT2-leerling dus ruim voor de zomervakantie duidelijkheid over de school en het leerjaar dat hij/zij gaat volgen.

2. April – juni: voorbereiding op het schooljaar

Plaatsing in klas en leerjaar
Het is nog niet zo makkelijk om te bepalen in welk leerjaar NT2-leerlingen kunnen starten. In het simpelste geval zijn ze 12 of 13 jaar oud en starten ze in de eerste klas. De slagingskans is dan het grootst. Leerlingen van 14 of 15 moeten halverwege de opleiding instromen en dat is een zwaar traject om twee redenen: ze hebben al basisleerstof gemist en ze komen in een al bestaande groep.

Mina was een bijdehante meid van 13 toen ze – voor een half jaar – naar ISK de Toekomst kwam. Klein van stuk, verbaal vaardig en genoeg zelfvertrouwen. Ze wilde graag naar de havo en zou in de zomer 14 worden. De ISK-mentoren twijfelden over het advies: naar de brugklas mavo/havo of naar 2 mavo? Het werd 2 mavo, gezien haar leeftijd en werkhouding, en LINK-lessen had ze niet nodig vond ze zelf. In 2 mavo bleef ze zitten en het volgende jaar wilde ze wel meedoen met LINK-lessen, ze begreep inmiddels dat ze het nodig had. Weer een jaar later maakte ze de overstap naar 3 vmbo-gl, de opleiding waar ze dit jaar hopelijk haar examen zal halen.

Stage of meelopen
Zeker voor zij-instromers is het zinvol om nog in het oude schooljaar een paar dagen mee te lopen op de nieuwe school of alvast een of twee vakken te volgen. De leerling kan wennen aan de sfeer, de cultuur, de omvang van de school en vooral het niveau van de lessen. De overgang van een ISK naar een VO-school is groot. De ISK is vaak de eerste plek waar nieuwkomers zich vertrouwd hebben gevoeld; de nieuwe school is bijna altijd groter, ze zijn als NT2'er veruit in de minderheid, er zijn vele docenten in plaats van 1 of 2 vaste docenten en er zijn veel vakken die in het Nederlands gegeven worden. Hoe beter een leerling zich alvast een beeld kan vormen van wat hem/haar straks staat te wachten, hoe beter de overstap zal verlopen.

Voor leerlingen die naar havo/vwo uitstromen is het een goede proef om te kijken of ze het niveau aankunnen. Over het algemeen betreft dit leerlingen die over ruime schoolervaring en studievaardigheden beschikken, maar een (of meer) keer ervaren hoe het is om in die klas te zitten en mee te draaien, is erg nuttig, zowel voor de leerling zelf als voor de docent(en).

Maatwerk toepassen
Zij-instromers in het VO mogen een extra vreemde taal laten vallen (Duits of Frans) en die uren besteden aan bijvoorbeeld extra Nederlands (zie Handreiking NT2, pag. 7). Vaak denken scholen vooraf: 'laten we het eerst maar proberen, we kunnen het altijd nog skippen', maar er is iets voor te zeggen hier vooraf keuzes over te maken. Iedere NT2'er heeft extra tijd en inzet nodig om de taalvaardigheid in het Nederlands op peil te krijgen. Het taalleerproces duurt gemiddeld 5-9 jaar. Als een leerling dus 2 jaar ISK-onderwijs heeft gevolgd, gaat het taalleerproces nog de hele VO-opleiding door. Als we ons tot doel stellen de leerling te helpen een diploma te halen, kan het heel slim zijn om direct bij aanvang van het VO-traject keuzes te maken over het lesrooster dat het meest effectief is om dat doel te behalen.

Mo en Obi starten na de ISK in 2 vmbo-basis. Ze krijgen, net als alle klasgenoten, Duits. Rond de herfstvakantie wordt onderzocht of dat wel de beste keuze is. De docent Duits zegt dat ze het niet makkelijk oppikken (wat begrijpelijk is, het is de derde vreemde taal en ze missen de basis vanuit klas 1). De leerlingen zeggen zelf dat ze er wel mee door willen; de een heeft familie in Duitsland en de ander zegt het best makkelijk te vinden; bovendien is Duits een van de twee keuzevakken bij het economisch profiel… Ergens in november – er komen nu van alle vakken cijfers beschikbaar - wordt toch besloten ermee op te houden. Uiteindelijk zijn de leerlingen hier blij mee. Er wordt gedurende de uren Duits extra aan Nederlands gewerkt, en aan economie & ondernemen.

Check ICT-leermiddelen

Wordt er op school met laptops gewerkt? En moeten leerlingen die zelf aanschaffen? Veel NT2-leerlingen zullen niet over financiële middelen beschikken om dat zelf te betalen. Via Stichting Leergeld kan het gezin in zo'n geval een aanvraag doen voor financiële hulp bij aanschaf van een laptop, een fiets en/of sportkleding voor de leerling. Kijk op https://leergeldav.nl/ voor verdere informatie. De ouders moeten zelf de aanvraag doen, maar dan kan je hen de weg wijzen (mochten ze die niet kennen).

Verder is het aan te raden om als school te onderzoeken of je deze leerlingen met NUMO wil laten werken. NUMO is een adaptief programma dat oefenstof biedt voor Nederlands, rekenen/wiskunde en de vreemde talen. Nederlands bestaat uit een NT2-programma en vervolgens het hele palet tot 4F op de verschillende vaardigheden. Sommige leerlingen werken er graag mee, andere vinden het saai. Zij-instromers kunnen al voor en tijdens de zomervakantie hiermee werken om zo goed mogelijk op niveau van hun leerjaar te komen (werkt alleen als ze gemotiveerd zijn). Voor verdere informatie, aanbod en prijzen zie https://www.numo.nl/vo/.

Ondanks dat NUMO een programma is voor zelfstandig werken, moet de school wel materiaal klaarzetten en monitoren dat de leerling er ook werkelijk mee werkt. Het is goed af te spreken wie hier binnen de school verantwoordelijk voor is (NT2-coördinator, remedial teacher, mentor, ...)

De LINK-docent adviseert altijd om voor alle NT2-leerlingen NUMO aan te schaffen. Dat is een kwestie van tientjes, dus iedere school werkt daar graag aan mee. Toch duurt het soms tot januari voordat leerlingen werkelijk regelmatig in NUMO werken. Hoe dat komt? Vertraging in de aanschaf, inloggegevens docent onbekend, leerlingen nog niet aangemaakt in het systeem, onbekendheid met hoe het werkt, inloggegevens leerlingen werken niet, geen wifi, laptop niet bij zich of leeg, et cetera. Alles begrijpelijk, maar ook jammer van de tijd. Dus… alles wat klaar staat (inclusief begeleider) helpt met een vlotte start.

Organiseren van extra taalondersteuning

Het is ook goed om vast na te denken over extra taalondersteuning voor de NT2-leerlingen. Omdat je nog niet weet hoe de NT2-leerlingen gaan presteren, kan je ook in scenario's denken.

- Vooraf organiseren via inhuren van NT2/LINK-docent of inroosteren van een eigen (bekwame) docent/assistent. Je kunt uitgaan van 2 uur ondersteuning per week.
- Tot (uiterlijk) de herfstvakantie via een mentor of NT2-coördinator geregeld doornemen wat er goed gaat (wat ze goed begrijpen) en wat er moeilijk is. Op basis hiervan – en de eerste resultaten – een keuze voor extra taalondersteuning maken.

Mijn motto is: regeren is vooruitzien. De start van het schooljaar is altijd al een intensieve tijd; hoe meer je al klaar hebt liggen, hoe effectiever de uitvoering meestal is.

Kennismaking met ouders

Ouders van NT2-leerlingen willen graag zelf contact met de school van hun kind, maar velen zijn hier verlegen mee. Voor de Nederlandse taal roepen ze vaak de hulp in van hun kinderen (wat een omgekeerde afhankelijkheidsrelatie geeft) en de andere reden die zorgt voor een zekere terughoudendheid is dat de schoolcultuur in het eigen land vaak volstrekt anders was dan hier. Velen komen uit een cultuur waar de docent altijd gelijk heeft, het onbeleefd is om vragen te stellen en je als ouders alleen wordt gevraagd op school te komen als er iets mis is. Je begrijpt dat er voor deze ouders een hoge drempel is.

Voor ons is er ook een drempel want hoe moet je communiceren als je elkaars taal niet spreekt? Vanuit de ISK-ervaring hierbij wat tips:

- **De aanhouder wint.** Nodig de ouders uit bij elke gelegenheid die je voor ouders van belang vindt. Wees steeds expliciet dat je het fijn vindt ze te ontmoeten en ze te laten zien hoe de school eruitziet en wat hun kind hier doet. Op een dag verdwijnt de drempelvrees. Hoe lang dat duurt, is natuurlijk niet te zeggen.
- **Zorg dat uitnodigingen om op school te komen ook werkelijk bij de ouders terechtkomen.** Niet alleen een briefje meegeven aan de leerling, maar bijvoorbeeld met antwoord weer laten inleveren, ouders rechtstreeks bellen/mailen/appen en om antwoord vragen. Helaas is een positief antwoord niet altijd een garantie dat ze ook komen (sociaal wenselijke antwoorden) maar doe zelf in ieder geval wat je kunt.
- **Vertrouw erop dat de ouders gewend zijn zich te redden in het Nederlands.** Velen hebben wel een familielid of bekende die Nederlands spreekt. Zeg hen dat ze iemand mee mogen nemen om te vertalen. Voor basale informatieoverdracht zijn er natuurlijk vertaalprogramma's - tools waar zij zelf heel handig mee zijn – en mocht er sprake zijn van gevoelige onderwerpen dat is een telefonische tolk een goede optie. Bij de ISK zijn we terughoudend het eigen kind of een andere leerling te laten vertalen, al ontkom je daar soms niet aan.
- **Geef ouders visualisaties en/of beknopte documentatie mee** waarop staat wat je besproken hebt. Vooral als er dingen zijn die zij moeten doen (kind ziek melden bv), zorg dan voor een heel duidelijke instructie op papier.
- Als ouders ondanks verschillende uitnodigingen niet op school komen, overweeg dan een **huisbezoek of een online meeting** op een tijd dat de ouders thuis zijn. Linksom of rechtsom: zorg dat je in contact komt!

In Covid-tijd was het op de ISK nog lastiger om ouders voor de rapportgesprekken naar school te krijgen. Bovendien waren er altijd ouders die de hele dag werkten of baby's thuis hadden of sowieso niet konden komen. In die tijd deed ik deels online meetings in de avond en dat pakte soms verrassend leuk uit. Pina was een bescheiden leerling, ze deed het heel aardig maar had moeite zich te laten zien en was vaak onzeker over haar eigen antwoorden. Toen we 's avonds contact maakten zat ze met moeder klaar aan de eettafel. Moeder sprak goed Nederlands en verderop zat vader op de bank. De man had een joviale, gezellige uitstraling, sprak weinig Nederlands maar we zwaaiden hartelijk naar elkaar. Na weer enige tijd kwam de oudere zus in beeld. Zij sprak goed Nederlands en volgde een online-studie Engels via een universiteit in haar eigen land. Onze Pina had een fijn gezin om zich heen waar voldoende mogelijkheden lagen om wat meer oefening en zelfvertrouwen in het Nederlands op te bouwen. En ik kon moeder en zus zeggen dat ze haar daarbij konden helpen. Dit gesprek heeft me meer informatie gegeven dan ik van tevoren gedacht had.

In bijlage 2 vind je een tekstfragment over gevluchte kinderen en hun ouders.

Begeleidingsstructuur opzetten
De begeleidingsstructuur heeft tot doel de NT2-leerling goed te kunnen volgen, op het gebied van welzijn, gedrag en voortgang (resultaten). Iedere school heeft al een (eigen) begeleidingsstructuur, dus het is goed om te kijken of deze voldoende is voor de NT2-leerlingen.
Met betrekking tot nieuwkomers zijn er twee factoren belangrijk om hierin mee te nemen:

- Ze zijn meestal gedrild om sociaal wenselijke antwoorden te geven en laten pas meer van zichzelf zien als er echt sprake is van een vertrouwensrelatie; dat heeft tijd nodig.
- Hun woordenschat en taalvaardigheid is vele malen geringer dan dat van jou. Ook daarom is het moeilijk voor ze om een eerlijk gesprek te voeren over hoe het gaat.

Bedenk vooraf wie de vertrouwensband met de NT2'er gaat opbouwen en maak een plan met welke frequentie en over welke onderwerpen het mentorgesprek gaat. Een vaste structuur daarin geeft duidelijkheid en daardoor veiligheid voor de leerling.

NT2-protocol schrijven
Als je als school over alle genoemde onderwerpen hebt nagedacht en keuzes hebt gemaakt, is het niet moeilijk een eerste versie van het NT2-protocol te schrijven. In een NT2-protocol legt de school vast hoe de begeleidingsstructuur voor NT2'ers eruitziet. Gedurende het schooljaar kun je steeds meer paragrafen van het NT2-protocol vullen. In Bijlage 3 vind je een format voor een NT2-protocol en verder kan pag. 4-8 van de Handreiking NT2 als leidraad dienen.

3. September – oktober: start schooljaar

De start van het schooljaar is altijd een intensieve periode voor alle betrokkenen. Vooral de leerlingen die nieuw starten op school, moeten aan alles wennen. Daarbij is er de eerste weken vaak een afwijkend rooster in verband met introductie-activiteiten waardoor een nieuwkomer makkelijk 'de weg kan kwijtraken'. Ook sluit dit niet aan bij de verwachting die veel van deze leerlingen hebben. Van een aantal ISK-leerlingen weten we dat ze tijdens de eerste schoolweken de schoolse setting misten en dachten dat er alleen maar leuke dingen gedaan werden; in hun optiek werd er niet voldoende geleerd.

Schoolstructuur en regels centraal

Stel je voor dat je ineens in China woont. Je leert daar twee jaar basis Chinees en nu ga je starten op een Chinese middelbare school. Iedereen is aardig maar er wordt veel sneller gepraat dan op je vorige school en er wordt soms ook door elkaar gepraat; dan versta je niks meer. Je bent 's morgens op de goede tijd en plaats aanwezig maar er is een extern programma en je weet niet zo goed waar dat is en ook niet wat jullie precies gaan doen. Dat maakt je onzeker… want je wil het natuurlijk allemaal graag goed doen.

Waar heb je behoefte aan in zo'n situatie?

- een buddy, een klasgenoot of ouderejaars die checkt of alle belangrijke dingen duidelijk zijn voor je;
- duidelijke en beknopte informatie/instructies (op papier) over tijd, plaats, activiteit en wat je mee moet nemen;
- iemand die aan het einde van de activiteit/dag/week met je kijkt wat er goed ging en wat moeilijk was.

Op welke manier voorziet jullie school in deze behoefte?

In de periode tot de herfstvakantie is het advies vooral te focussen op **duidelijkheid en veiligheid**. Dan gaat het om zaken als rooster, vakken, docenten, huiswerk, op tijd komen, sportkleding en welzijn. Bespreek heel concreet wat de 'orde' op school is en check gezamenlijk in hoeverre de leerling dat al weet en doet. Vraag ook wat ervoor nodig is om alles goed te snappen en te doen (waar heb je behoefte aan?) In het begin zal je daar weinig concreet antwoord op krijgen omdat deze leerlingen goed zijn in sociaal wenselijke antwoorden en het niet graag niet goed doen. Maar het is goed ze aan die vraag te laten wennen. Uiteindelijk willen we ze leren dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen (leer)succes en dan hoort dit erbij.
Ook ontstaat er in deze periode een eerste indruk van hoe goed de leerling de lesstof begrijpt – nog niet per sé op inhoud maar vaak wel op begrijpen wat de bedoeling is. Zo krijg je een **indruk van de leerhouding en studievaardigheden** van de leerling. Dit zijn in de school natuurlijk geen nieuwe dingen – voor elke leerling is dat belangrijk – maar de NT2-leerling heeft een groter gat te vullen en zal vaak niet graag toegeven als iets nog niet goed lukt.
Hieronder nog aandacht voor een paar hardnekkige verschijnselen.

Te laat komen
De meeste scholen hebben duidelijke regels voor te laat komen. Het advies is om die regels vanaf dag 1 ook duidelijk en consequent voor de nieuwkomers te hanteren (zwaarwegende uitzonderingen daargelaten). Op de ISK hebben we geleerd dat als wij de consequenties heel serieus nemen, de leerlingen zich er gewoon naar richten. Als wij toegeeflijk zijn, dan pakken ze graag de hele hand. Dat

zal ook te maken hebben met de cultuur waar ze uitkomen: zachte maatregelen worden soms niet eens als maatregel opgemerkt.

Verzuim melden
Als een leerling ziek is of anderszins niet naar school kan komen, moeten ouders/verzorgers het kind ziekmelden volgens de schoolregels. Als school zul je ouders hierbij moeten helpen. Ouders durven vaak niet te bellen door hun geringe spreekvaardigheid in het Nederlands en als ze appen of mailen, weet je nooit wie het bericht geschreven heeft.
Tip is om een hele duidelijk schriftelijke instructie te maken voor anderstalige ouders. Op de ISK geven we bij de intake een kaartje aan ouders mee waarop de contactgegevens van docent en school staan, de reguliere schooltijden en de regels over ziekmelden. Ouders zijn daar heel blij mee. Eén stap verder is een voorbeeldtekst die ze kunnen schrijven of zeggen als ze hun kind ziekmelden

Verzuim
Ook al is de wijze van ziek/afwezig melden volgens procedure, het gebeurt dat leerlingen veel te vaak verzuimen. Bij NT2-leerlingen kunnen de volgende zaken spelen die voor Nederlandse leerlingen minder vaak aan de orde zullen zijn:

- Vertaler zijn voor ouders; ouders moeten vaak vele procedures door en daarbij doen ze een beroep op de betere taalvaardigheid van hun kinderen.
- Gezinstaken uitvoeren; afhankelijk van de gezinsstructuur kan dat gaan om huishoudelijke taken (oppassen, koken, schoonmaken, soms op dagelijkse basis) of externe taken (vader helpen of vervangen bij allerlei aangelegenheden).
- Meegaan bij ziekenhuisbezoek van familieleden.
- Fysieke/mentale klachten als gevolg van trauma's.

Voor veel nieuwkomersgezinnen is het vanzelfsprekend dat je als kind je ouders helpt met wat er moet gebeuren. Op de ISK hebben we vaak gemerkt dat dat op de eerste plaats komt. Het is goed om hier met ouders en leerling over te praten.

Ouders betrekken bij schoolstructuur en regels
Het is belangrijk ouders in de startperiode van de school weer uit te nodigen en op de hoogte te brengen van rooster, regels, hoe en wat melden, SOM, en wat nog meer belangrijk is om te zorgen dat hun kind een goede start kan maken op school.
Probeer een band op te bouwen. Spreek bijvoorbeeld af dat je voor de herfstvakantie met leerling en ouders doorneemt of alle schoolregels goed begrepen zijn en nageleefd worden.

Mentorgesprekken -> schoolstructuur en -regels, welzijn en gedrag
Bij het bepalen van de begeleidingsstructuur heeft de school keuzes gemaakt over hoe de mentorrol wordt ingevuld, door wie en hoe de relatie wordt onderhouden met andere collega's in de ondersteuningsstructuur.

Bij de Windroos is ervoor gekozen om de NT2-coördinator als een soort 'supermentor' in te zetten voor de NT2'ers. Tijdens de eerste periode van het schooljaar zoekt de coördinator de leerlingen iedere week of twee weken even op voor een gesprek. De ene keer gebeurt dit individueel, de andere keer in groepsverband. Gedurende het jaar neemt de frequentie van de gesprekken wat af en speelt de coördinator in op de behoeftes van de leerlingen. Ook onderhoudt de NT2-coördinator de contacten met ouders en voorziet collega's van de benodigde informatie, zodat de klassenmentor hierbij wordt ontlast in zijn of haar takenpakket. De NT2-coördinator geeft dit jaar (toevallig) aan geen van deze leerlingen zelf les. Dit heeft voordelen (een neutralere blik, geen dubbele belangen) en nadelen (geen eigen ervaring met leerlingen in de klas, klopt het wel precies wat ze zeggen?).

Omnia heeft een begeleidingsstructuur waarbij de personal coach een belangrijke rol hebben in het monitoren en ondersteunen van het welzijn van de leerling op school. Voor de NT2'ers is dit niet wezenlijk anders dan voor andere leerlingen. Ook oudercontact loopt in eerste instantie via de personal coach. De rol van 'supermentor' zoals de NT2-coördinator ook wel wordt genoemd, richt zich dus niet primair op de leerlingen maar op de mentoren. Dan wordt de focus: wat heeft de mentor nodig om zijn begeleiding voor de NT2'ers te optimaliseren? De NT2-coördinator voert dat gesprek, inventariseert en zal op basis daarvan acties voorstellen om kennis te delen en uit te breiden.

Doorstroomcoaching

Leerlingen die afkomstig zijn van de ISK krijgen tot de herfstvakantie doorstroomcoaching. Dit houdt in dat zij wekelijks naar hun mentor van de ISK gaan en doornemen hoe het gaat op school en waar ze tegenaan lopen. Dat betreft vaak deze zelfde onderwerpen namelijk het rooster, SOM, huiswerk, docenten, locaties, vakken, etc. De ervaring leert dat oud-leerlingen van de ISK het fijn vinden hun vertrouwde mentor te vertellen over de school en doordat de relatie er al is, zijn ze vaak wat openhartiger dan tegen de mentor op hun nieuwe school.
De ISK-mentor houdt in een overzicht bij wat de leerling inbrengt en welke afspraken er worden gemaakt om dat te verbeteren. Elke vier weken deelt de ISK-mentor deze registraties met de mentor van de VO-school. Desgewenst kan deze contact opnemen met de ISK-mentor, naar aanleiding van de toegestuurde informatie of op eigen initiatief. Meestal zijn leerlingen na de herfstvakantie voldoende geland op de nieuwe school om in de daar aanwezige structuur verder te gaan.

Extra taalondersteuning nodig?

Misschien is extra taalondersteuning al opgestart, misschien wordt gedurende deze eerste weken duidelijk dat de hiaten in taalvaardigheid dermate groot zijn dat er extra taalles georganiseerd moet worden. Daarbij zijn drie vragen belangrijk:

1. Wat ga je doen en met welke materialen ga je werken?
2. Wie gaat het doen?
3. Hoeveel uur en op welk moment?

Alle docenten taaldocent!

Deze uitdagende missie heeft een van de scholen uit de regio voor het op te stellen taalbeleid gekozen maar dit perspectief vormt een spiegel voor alle VO-scholen. Als alle docenten taalbewust lesgeven, zal dat niet alleen voor nieuwkomers maar ook voor veel Nederlandse leerlingen prettig en effectief zijn. De grote opdracht voor scholen is dus de NT2-drieslag te implementeren:

- slag 1 is taalbewust lesgeven door alle docenten;
- slag 2 is extra aandacht voor schooltaalwoorden en begrijpend lezen door taaldocenten;
- slag 3 is ondersteuning door een (externe) NT2-docent.

Op weg daarnaartoe zal je als school misschien expertise of ondersteuning vanuit LINK of een NT2-docent willen inzetten. Realiseer je wel dat de effectiviteit hiervan bepaald wordt door de mate waarin de (externe) taalondersteuner kan aansluiten bij het curriculum van de school en actuele informatie over waar een leerling tegenaan loopt. Hoe specifieker die informatie, hoe effectiever de taalondersteuning kan zijn. Ook is het mogelijk lesbezoeken in te plannen zodat de taalondersteuner zowel leerling als docent kan observeren en meekijken waar het gat zit tussen de manier waarop de lesstof wordt aangeboden en het begrip van de leerling.

1. Onderwerpen en materialen voor taalondersteuning

Woordenschatuitbreiding en (strategieën voor) begrijpend lezen zijn de belangrijkste vaardigheden die een leerling nodig heeft om succesvol te zijn in het Nederlandse onderwijs. Ook een vaardigheid als vragen wat hij/zij nog niet begrijpt is belangrijk maar deze moet voor veel leerlingen stap voor stap opgebouwd worden. Immers: je moet eerst weten wat je wel begrijpt en wat je niet begrijpt; dan moet je er een goede (specifieke) vraag over kunnen formuleren; en tenslotte moet je assertief genoeg zijn om ook werkelijk je vinger op te steken of het aan een klasgenoot of docent te vragen. Verder wordt spelling door docenten nog wel eens genoemd als serieus minpunt van NT2'ers maar vanuit het perspectief van tweede-taal-leren maken we ons daar geen zorgen om. Meestal komt dat met de tijd (en correctie van geschreven werk) vanzelf. Het springt in het oog, maar begrip van teksten en opdrachten is veel belangrijker voor schoolsucces.

Wat wordt er in de extra taalles gedaan?

- Spreken -> de kleinere groep met gelijkgestemden creëert vaak wat makkelijker een vertrouwde sfeer om te spreken (of dingen te proberen);
- Woordenschatontwikkeling -> aansluitend op het niveau en leerjaar van de opleiding; aan de hand van de Schooltaalwoorden VMBO, vocabulairelijsten vanuit het schoolcurriculum en NUMO.
- Begrijpend lezen aan de hand van teksten van Nieuwsbegrip (het goede niveau!), (voor)leesboeken en oefenexamens Nederlands.
- Toetsvragen bespreken -> waar wordt precies naar gevraagd, wat moet je doen?
- Lesstof Nederlands vanuit NT2-perspectief behandelen.

Voor tips of advies over in te zetten materialen en activiteiten voor extra taalondersteuning, kun je altijd LINK NT2-centrum benaderen.

2. Wie gaat de extra taalles geven?

Het verdient de voorkeur dat de docent kennis heeft van NT2. Je moet de verbinding kunnen maken tussen waar de leerling is en waar je hem/haar naartoe wil brengen, in taal en met middelen die voor de leerling begrijpelijk zijn. Denk aan docenten met een remedial teaching-achtergrond, taaldocenten met een affiniteit voor de doelgroep of (ingewerkte) onderwijsassistent die op deelonderwerpen kunnen begeleiden.

Als de expertise binnen de school nog niet groot genoeg is, kan je een NT2-docent betrekken bij het opzetten van de taalondersteuning, het kiezen van de leermiddelen en het periodiek monitoren van de voortgang. Een laatste mogelijkheid is een NT2-docent in te huren voor het opzetten en geven van de lessen. Ook in dat geval is het advies altijd een interne collega mee te laten draaien (op afstand) zodat er kennisoverdracht plaatsvindt en alvast binnen het eigen team enige ervaring wordt opgebouwd.

Het voordeel van werken met een eigen NT2-docent, is dat deze deel is van het docententeam en het curriculum van de school kent. In de 4-5 jaar LINK-lessen hebben we ervaren dat de impact het grootst is als de LINK-lessen zo dicht mogelijk op het schoolprogramma aansluiten. Daar moeten de voldoendes immers gehaald worden. In geval van een externe NT2-docent is de connectie met docenten en het curriculum dus belangrijk.

3. Hoeveel uur taalondersteuning en op welk moment?

De laatste jaren is gebleken dat NT2-les voor praktijkonderwijs en vmbo-basis altijd binnen schooltijd wordt geprogrammeerd. Het is niet haalbaar deze leerlingen na schooltijd nog lessen te geven en

Nederlands wordt als waardevol gezien voor alle vakken dus bij deze schooltypen is het niet moeilijk de lessen in te plannen.
Bij vmbo-k/g/t is er een verschil tussen onderbouw en bovenbouw. In de bovenbouw zijn er vakken die niet gemist kunnen worden dus dan is het vaak zoeken in het rooster waar er een match is tussen leerling(en) en NT2-docent. Bij havo en vwo geldt dat nog sterker. Bijna alle uren in het rooster zijn belangrijk, zeker voor de bovenbouw. Soms zijn er flex-uren waarin de taallessen ingeroosterd kunnen worden.

Het heeft de voorkeur een blokuur per week in te ruimen voor de NT2-les. Dat geeft voldoende ruimte om aan meerdere vaardigheden te werken en een relatie op te bouwen. Soms wordt ook gekozen de 2 uur over 2 groepjes te verdelen, bv 1 uur voor onderbouwleerlingen en 1 uur voor bovenbouwleerlingen.

Faciliteiten en maatwerk schoolbreed bekend
Als het goed is heb je als school al keuzes gemaakt over maatwerk en de faciliteiten die je ter beschikking stelt voor NT2-leerlingen (zie Bijlage 3 kopje 'Faciliteiten' of Handreiking NT2, par. 6 'Ondersteuning, faciliteiten en mogelijke begeleiding'). In september zorg je dat alle docenten op de hoogte zijn van deze afspraken en ze ook naleven. Bespreek welke faciliteiten de school biedt aan NT2'ers en check of ze daarmee uit de voeten kunnen. Voorbeelden van deze faciliteiten zijn:

- extra toetstijd (of een verkorte toets);
- mogelijkheid tot mondelinge toelichting/gebruiken van voorleesprogramma;
- gebruik (digitaal) woordenboek en/of eigen woordenschrift;
- mag bij leestoets Nederlands de tekst vooraf bestudeerd worden?
- mondeling toetsen in plaats van schriftelijk;
- …… wat jullie verder met elkaar afspreken.

Omnia werkt met een faciliteitenkaart voor NT2'ers, net zoals dyslectische leerlingen die ook hebben. De leerling is zelf verantwoordelijk deze kaart bij zich te hebben en op de tafel te leggen bij toetsen en overhoringen.

Examenleerlingen
Volgens de wettelijke definitie zijn NT2-leerlingen leerlingen die Nederlands als tweede taal hebben; zij kunnen zowel in Nederland als in het buitenland geboren zijn. Leerlingen die minder dan 6 jaar onderwijs hebben genoten in Nederland, hebben de NT2-status. De NT2-status vervalt na 6 jaar onderwijs in Nederland maar als dat midden in een schooljaar valt, gelden de bijbehorende faciliteiten tot einde schooljaar (voor zowel examenleerlingen als niet-examenleerlingen).
NT2-leerlingen die eindexamen doen, hebben recht op extra faciliteiten (in ieder geval extra tijd en gebruik woordenboek). Deze leerlingen zijn bij de examencommissie bekend en door een aantekening in SOM te maken, worden deze gegevens uitgewisseld met DUO.
Jaarlijks wordt een Examenblad gepubliceerd waarin de actuele regels voor (o.a.) Anderstalige kandidaten zijn opgenomen. Zie bijlage 4 voor de tekst voor schooljaar 2023-2024.

Inspectie
Er zijn ruimere faciliteiten mogelijk voor NT2-leerlingen (zie Handreiking NT2 en Maatwerkbrochure van de VO-raad). Als een school daar gebruik van wil maken moet zij dit goed beargumenteren en aan de inspectie voorleggen.

4. November – december: de eerste toetsen en cijfers

De eerste cijfers
Het is niet vreemd als voor de eerste toetsen onvoldoendes gehaald worden, zeker als dat voor een vak is dat ze nog niet eerder gehad hebben. Het is wel goed om te onderzoeken waar dat door komt en dat met de leerling te bespreken. Enige mogelijke oorzaken:

- niet (genoeg) geleerd, leerstof en/of verwerkingsniveau onderschat
- verkeerd voorbereid, niet goed begrepen wat hij/zij moest doen
- de toetsvragen niet goed begrepen
- niet in staat het antwoord goed onder woorden te brengen
- de leerstof is (nog) te moeilijk voor de leerling.
  Als je zicht hebt op wat de oorzaak is, kun je afspraken maken over wat school en leerling kunnen doen om het resultaat te verbeteren. Houd in gedachten dat een mondelinge toelichting vaak kan helpen met alle begripsvragen. De leerling kan dan checken of hij/zij het goed begrepen heeft en hoeft niet te gokken/extra lang na te denken. Check ook hoe de leerling zich hierbij voelt (wat doen de resultaten met motivatie en/of zelfvertrouwen?) en stel hem/haar zo nodig gerust.

Bij een overhoring Duits over klokkijken blijkt Amir alle getallen in cijfers geschreven te hebben, terwijl er juist getoetst wordt of de leerling de getallen voluit kan schrijven. Heeft Amir de opdracht niet begrepen? Of was het een slimme 'truc' om onder het getallen schrijven uit te komen? De NT2-docent geeft de docent Duits als tip om de eerste opgave als voorbeeld te tonen op de toets. De leerling ziet dan direct wat de bedoeling is van een opdracht. Het gebruik van voorbeelden werkt over het algemeen erg goed voor NT2'ers. Daarnaast gaat de NT2-coördinator met Amir in gesprek over de toets om te achterhalen wat hij niet goed heeft begrepen.

Mocht er nog geen maatwerk in het vakkenpakket zijn toegepast, dan is het nu het moment daar een definitieve beslissing over te nemen. De focus daarbij is altijd: welk vakkenpakket geeft de NT2'er de grootste kans op schoolsucces?

Mentorgesprekken
De focus van de mentorgesprekken verandert in deze fase van 'Is alles duidelijk?' naar 'Wat is ervoor nodig om het onderwijsprogramma goed te volgen?'

Intervisie
Het advies is om een intervisiebijeenkomst te plannen met de collega's die lesgeven aan de NT2-leerlingen. Wat zijn hun observaties, waar lopen ze tegenaan en welke vragen hebben ze? In bijlage 5 staat een methode voor intervisie beschreven die 1-1,5 uur duurt. Door de verschillende stappen worden alle aanwezigen uitgedaagd hun eigen kennis en ervaring in te brengen voor een gezamenlijk gekozen casus. De ervaring leert dat intervisie met een duidelijke agenda meer oplevert voor de deelnemers dan vrijuit met elkaar in gesprek gaan. Uiteraard is dat aan de school zelf. Als je kiest voor de intervisiemethode moet je ook voor een procesbegeleider zorgen; dit kan een interne of een externe figuur zijn.

Extra taalondersteuning in relatie tot reguliere programma
Om de connectie tussen de extra taalondersteuning en de school (docenten, curriculum) te versterken zijn er de volgende mogelijkheden:

- **Presentatie voor het gehele team** -> geeft basiskennis over NT2, de opdracht die een NT2'er in het reguliere VO heeft en enige opdrachten waarbij de docent onderzoekt wat zijn/haar eigen automatismen zijn met betrekking tot taal.
- Gebruik de **schooltaalwoordenlijst (voor het vmbo**) en selecteer iedere week ca 15 woorden. Print deze uit en verspreidt deze onder de NT2-leerlingen en het docententeam.
- Werk met **vocabulairelijsten per vak**. De docent kan dit heel goed zelf doen – ca 15 woorden per lijst – die een NT2'er liefst vooraf meekrijgt om alvast de betekenis eigen te maken.
- Voorbereiden op **toetstaal**. Wat wordt er precies gevraagd als je 'factoren' moet noemen of als iets 'afhankelijk is' van iets anders. Ook toetstaal en toetsvragen kunnen vooraf aangeboden worden om op begrip door te nemen.
- **Werk met een woordenschrift**. De docent checkt of een begrip duidelijk is voor de NT2'er en zo niet, geeft opdracht dat woord in het woordenschrift op te nemen. De docent (of een onderwijsassistent of de NT2-docent) kan dan met regelmaat terugkomen op de woorden uit het woordenschrift. Ieder nieuw woord moet ca 7 keer gebruikt/gezien worden voordat het in het hoofd zit!
- De docent Nederlands geeft **onderwerpen op die extra aandacht behoeven**; de NT2-docent behandelt dat dan in de extra taalles.
- Het is natuurlijk heel mooi als een leerling zelf met hulpvragen komt; docenten mogen hun leerlingen daarin stimuleren.
- Binnen de reguliere lessen en de NT2-les wordt op dezelfde manier van **woordenboeken** gebruik gemaakt. Wettelijk is een papieren woordenboek NL-NL en moedertaal-NL toegestaan. In de LINK-lessen werken we ook met digitale woordenboeken (Muistaal woordenboek, woorden.org of Vandale.nl). Voor de onderbouw is dat effectief en verantwoord omdat het snel en adequaat betekenissen geeft. Voor de bovenbouw (inclusief examens) moet de school zich aan de wettelijke regels houden tenzij ze goede argumenten heeft daarvan af te wijken (aan de inspectie voorleggen).
- **Plan lesbezoeken over en weer.** De NT2-docent ziet op welke manier en op welk taalniveau de les wordt gegeven. Een onderwijsassistent of docent kan meekijken in de NT2-les of advies vragen aan de NT2-docent over werkwijze, materialen, e.d.
- Voor docenten(teams) die echt een volgende stap willen maken – misschien wel in het kader van het schoolbrede taalbeleid – is het mogelijk het bestaande curriculum te verrijken met **taalgerichte verrijkingsopdrachten** of het aanbrengen van extra **taalsteun** bij bestaande opdrachten. De NT2-professional kan daarbij hulp bieden.

Ouders informeren
Zorg weer voor een contactmoment met ouders in deze periode. Vaak vinden ouders cijfers erg belangrijk en als school/mentor is het goed om te vertellen hoe het in Nederland werkt op school:

- Fouten maken is niet erg, daar leer je juist van. Maar dan is het wel zaak dat een leerling snapt wat hij fout heeft gedaan en dat hij het de volgende keer beter doet.
- Alle cijfers vanaf een 7 en hoger zijn goed. Sommige ouders denken dat alleen nul fout – en dus een 10 – goed is; leg hen dat uit.
- Het is ook goed als de leerling benoemt wat hij/zij nog niet snapt; vragen stellen is nodig om hem/haar te kunnen helpen.
- Het is ook goed om heel concreet te maken waar de leerling aan moet voldoen om het schooljaar met succes af te ronden. Leg uit hoe het zit met overgaan en eventuele minpunten.

En dan kun je bespreken waar ouders de leerling mee kunnen helpen om het op school goed te doen. Dat gaat over:

- rustige plek om huiswerk te maken/toetsen te leren;
- is er hulp in huis om met huiswerk/toetsen te helpen?
- zorgen ouders dat er (een vaste) tijd is voor het kind om huiswerk te maken?
- is er telefoonbeleid (bv geen telefoon tijdens huiswerk)?
- kijken ouders mee in SOM met betrekking tot huiswerk en eventueel cijfers?

OPP en/of Handelingsplan

Op dit moment is er normaalgesproken voldoende zicht op de leerling om een Ontwikkelingsplan en/of een Handelingsplan te schrijven. Dat is een goed hulpmiddel om te sturen en monitoren of de leerling de goede kant op gaat en alle betrokkenen de bijdrage leveren die daarvoor nodig is.

Jonas heeft een Nederlandse vader en een Hongaarse moeder. Op 14-jarige leeftijd komt hij naar Nederland en daar wordt hij na uitvoerige gesprekken tussen vader, Munio, ISK en de school geplaatst in 3 vmbo-tl. Jonas spreekt heel behoorlijk Nederlands – en begrijpt het ook – maar al snel blijkt dat lezen en schrijven een groot probleem vormen. Doordat deze vaardigheden in het Nederlands slechts minimaal aanwezig zijn, kan hij de lesstof totaal niet bijbenen. Mede daardoor doet hij heel weinig aan zijn schoolwerk. Sociaal heeft hij het wel erg naar zijn zin. Als hij in december op 18 minpunten staat, worden de volgende stappen genomen:

- Uit een gesprek met vader en Jonas blijkt dat hij heel graag op school wil blijven en ervoor werken.
- De NT2-coördinator stelt in overleg met de NT2-docent een contract op waarbij wordt vastgelegd dat hij de eerstvolgende toetsweek 3 vakken voldoende moet halen, de volgende toetsweek 6 vakken en de laatste toetsweek 9 vakken.
- De NT2-coördinator deelt dit met de collega's en heeft akkoord dat Jonas alleen die toetsen hoeft te maken die hij nu voldoende moet halen.
- De NT2-docent helpt hem een schema te maken en wijst hem op de voorleesfunctie op zijn laptop. Ook krijgt hij leesboeken op niveau en huiswerk van NUMO.
- Eens per week gaat hij naar studiebegeleiding op school en de andere dagen zorgt vader voor iemand die hem thuis kan begeleiden.
- School, vader en Jonas zetten hun handtekening en nu maar kijken of het gaat werken…

Mocht dat niet het geval zijn, dan is in ieder geval het maximale geprobeerd en dan is het evident dat Jonas binnen deze opleiding nu niet op zijn plek zit.

NT2-protocol aanvullen

Kijk in december/januari opnieuw naar het NT2-protocol. Welke paragrafen kun je inmiddels invullen?

5. Januari – april: presteren

In deze periode moet de leerling laten zien, dat hij/zij thuishoort op deze school. Als het goed is, is inmiddels de hele NT2-begeleiding op orde en kun je bekijken of alles zo uitpakt als bedacht. Alle eerdergenoemde onderwerpen blijven ook nu aan de orde:

- Als de leerling het erg goed doet, kan de frequentie van mentorgesprekken misschien naar beneden; als het nodig is handhaaf je de intensievere monitoring en terugkoppeling op voortgang en gedrag voor de leerling.
- Is er nog een speciale focus voor de extra taalondersteuning aan te brengen? Ga met elkaar in gesprek: check wat er tot op heden is behandeld en waar collega-docenten behoefte aan hebben. Probeer voor deze periode een optimalisering voor het NT2-programma te maken.
- Treed weer in contact met ouders (voor zover zinvol) over hoe het gaat met hun kind op school en wat het de periode tot de zomer moet laten zien om het jaar succesvol af te ronden. Wijs ouders hierbij ook op wat zij kunnen doen om hun kind daarbij te helpen.

Toets volgens ERK-norm (TOA-toets)
Geadviseerd wordt om in deze periode weer een TOA-toets af te nemen. In lijn met de ISK zijn dat de toetsen NT2 Lezen en NT2 Luisteren. Daarmee kun je de Nederlandse taalontwikkeling van de leerling, volgens vaardigheidsnormen voor het leren van vreemde talen, volgen. Nederlands is immers een ‘vreemde taal’ voor een NT2-leerling. De scores op deze toets kun je naast de voortgang (en scores op Cito-toetsen) leggen om zo de ontwikkeling van de leerling realistischer in beeld te krijgen.
Binnen de TOA-toetsing hanteren we in principe onderstaande volgorde:

A1 – A2 – (A2/B1) – B1 – *1F* – (B1/B2) - B2 – *2F* – C1

Afhankelijk van ontwikkeling en opleidingstype wordt een TOA-toets klaargezet, die past bij het niveau van de Nederlandse taalbeheersing van de leerling.
Het is niet erg als een leerling geen lineaire stijging laat zien in de scores op deze toetsen. Immers, op school leren ze zoveel woorden en vakkennis van de verschillende schoolvakken, dat loopt niet 1-op-1 gelijk met de algemene vaardigheden die in de TOA-toets getoetst worden.
Voor de NT2-docent geven de ontwikkelscores op deze toetsen een inzicht in waar de leerling ‘nu’ is en dat wordt gebruikt om te bepalen op welk niveau lesstof wordt aangeboden in de NT2-les. Voor de reguliere docenten zijn deze scores ook inzicht gevend, want dat kan een mindere score op een vaktoets relativeren, vooral als het een talig vak betreft.

6. Mei – juni: jaarafsluiting, evalueren en verbeteren

Na de meivakantie is de regelmaat in het VO-rooster er een beetje uit. Er vallen lesdagen uit door Hemelvaart en Pinksteren en het is een periode met eindejaarsactiviteiten zoals kamp, sportdagen, projectweken en toetsweken. Het is een belangrijk om het jaar goed af te sluiten maar dit vraagt soms extra aandacht en discipline van de leerling. Blijf als mentor/NT2-coördinator ook in die laatste maanden van het schooljaar alert en nabij.

Intervisie met docenten van de NT2-leerlingen
Het advies is om een tweede intervisiebijeenkomst te plannen. Al naar gelang de behoefte kun je een van de volgende keuzes maken:

- Zelfde opzet als vorige keer: gezamenlijk een casus uitdiepen.
- Hoe is het gegaan sinds de vorige bijeenkomst: wat gaat beter & welke vragen leven er nog?
- Collega's een korte vragenlijst laten invullen (vooraf) en die met elkaar bespreken ten behoeve van de evaluatie van de NT2-begeleiding en ideeën verzamelen over wat je als school volgend jaar anders/beter wil doen.

Enquête/Interview met NT2-leerlingen
Het is ook goed om tops en tips bij de NT2'ers zelf op te halen. Wat heeft hen geholpen om goed te landen op school, mee te komen in de lessen en goede cijfers te halen? Ook hier kun je een combinatie maken van individueel schriftelijk invullen (desgewenst anoniem) en er een gesprek over voeren.

Oud-leerling of ouderejaars leerling als inspirerend voorbeeld
Het kan buitengewoon inspirerend en helpend zijn voor jonge anderstaligen om in contact te komen met iemand uit hun eigen land/taalgebied die dezelfde opleiding als zij heeft doorlopen. Hoe heeft diegene dat gedaan? Waar liep hij/zij tegenaan? Wat heeft geholpen om ermee door te gaan en uiteindelijk succesvol te zijn? Kijk of de school deze connecties heeft en zo ja, vraag of diegene een paar keer per jaar naar school kan komen om met NT2-leerlingen te spreken.

NT2-protocol afmaken/actualiseren
Als je al deze input – inclusief de jaarresultaten van de leerlingen – hebt verzameld, kun je het NT2-protocol waarschijnlijk afmaken en hier en daar aanpassen op basis van de ervaringen.

Bijlage 1 Elementen uit het ISK-doorstroomdossier

Hieronder zie je een aantal elementen uit een doorstroomdossier dat de ISK gebruikt bij uitstroom. De geel gemarkeerde zaken zijn in ieder geval belangrijk om te weten.

PERSONALIA			
Voorna(a)m(en)	C	Roepnaam	C
Achternaam		Datum in Nederland	Juni 2021
Geboortedatum	April 2009	Geslacht	man

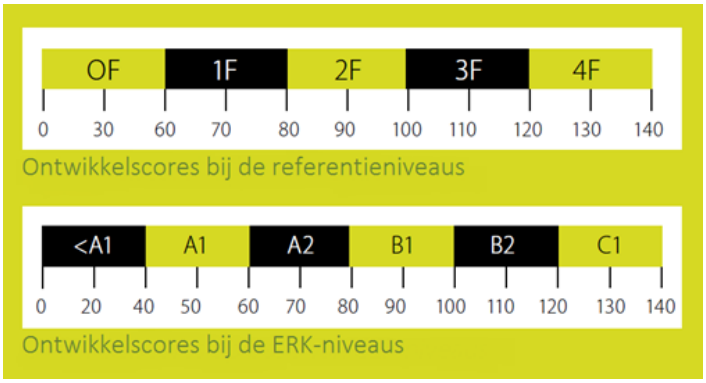
ONDERWIJSGEGEVENS IN HET BUITENLAND (en Nederland)	
Onderwijs gevolgd in:	Nederland en Turkije
Basisonderwijs- aantal jaren:	5 jaar
Voortgezet onderwijs:	-
Laatst gevolgde opleiding: (duidelijk omschrijven)	ISK de Toekomst
Aantal dagen per week	dagonderwijs
Vakkenpakket	
Onderwijstaal	Nederlands
Rapport/diploma aanwezig	certificaat ja
Schoolloopbaan, normaal of onderbroken.	normaal
Bijzonderheden: Groep 1 en 2 en een deel van 3 in NL gedaan, daarna verder in buitenland. Thuis wordt overwegend de moedertaal gesproken, geen/weinig Nederlands.	

Taalontwikkeling tijdens ISK

	TOA 1 6mnd ISK	**TOA 2** 12mnd ISK	**TOA 3** 18mnd ISK	**TOA 4** 24 mnd ISK
Lezen	A1 45	A2 48	A2 64	B1 68
Luisteren	A1 36	A1 50	A2 74	B1 76
Spreken				
Schrijven				
Engels lezen			A1 12	
Engels luisteren			A1 0	
Rekenen				1F 51
Woordenschat				
Aandachtspunten:				
Spelling				
Uitspraak				

Wat betekenen de scores op TOA-toetsen?

TOA-toetsen meten de taalvaardigheid voor vreemde talen. Niveaus worden uitgedrukt in A1 – A2 – B1 – B2, etc. Dit is bekend van vakken als Engels en Duits. Voor moedertaalsprekers wordt de taalvaardigheid getoetst op basis van de Meijerink: F niveaus. De niveau-aanduiding van beide referentiekaders kunnen globaal naast elkaar worden gezet.
A2 staat ongeveer voor 1F
B1 staat ongeveer voor 2F en
B2 staat ongeveer voor 3F.
Dan hebben we het vooral over de lengte en complexiteit van de teksten.

Dat betekent niet dat de NT2-leerling met A2 een 1F toets kan maken; er zit namelijk nog een enorm verschil in woordenschat tussen beide toetsen. De praktijk laat zien dat een leerling met een B1 score in staat is een 1F toets voldoende te maken.

Tbv uitstroom (naar vmbo-kader, leerjaar 2)

Typering leerling	C doet actief mee in de les, geeft graag zijn mening. Dat levert soms botsingen op met leerlingen en docenten. Hij helpt graag anderen maar ontneemt hen daarmee soms de kans om zelf te oefenen. Zelfstandig werken vindt hij vaak saai. Thuis komt C niet altijd tot leren, omdat hij met veel mensen in een te kleine ruimte wonen. Maart 23: gezin heeft een woning gekregen, dus ze hebben meer ruimte en rust.
Tips voor in de klas	Duidelijk zijn over de regels: hoe spreken we in de klas, met welke woorden en met welk volume. Niet te veel ruimte geven om daarvan af te wijken. Complimenten over goed gedrag en goede resultaten werken veel beter dan hij aan de buitenkant laat zien! Achter zijn stoere pantser zit een kwetsbare jongen.

Bijlage 2 Over gevluchte kinderen en hun ouders

Uit: 'Onderwijs voor vluchtelingen; van niets naar iets moois.' – Karin Schreuder

Fragment 1

"Later laat ik enige oud-leerlingen van mij het stukje tekst lezen over de klagende vaders en mijn observatie dat het in de Arabische cultuur 'not done' is om te zeggen dat je iets niet goed gedaan hebt. Dat dat een soort gezichtsverlies zou zijn dat je je niet kunt veroorloven. Mijn oud-leerlingen zijn studenten die al een paar jaar in Nederland zijn en een aantal van hen komt uit hoger opgeleide gezinnen. Ze nuanceren mijn observaties. De belangrijkste boodschap is dat je niet kunt generaliseren. Je kunt niet zeggen dat 'oneerlijk zijn over je eigen gedrag' iets is dat hoort bij de Arabische cultuur. En nu ik dat zo opschrijf, schaam ik me ook een beetje. Laat ik mijn blik vertroebelen door de puberale raddraaiers die niet verantwoordelijk willen zijn voor (hun aandeel in) het tumult? Er zijn veel pubers die niet eerlijk zijn over hun gedrag, ongeacht waar ze geboren zijn; en je hebt heel veel pubers die wel eerlijk zijn over hun gedrag, ook overal ter wereld. Mijn ervaring dat het lastig is om het gesprek met ze te voeren over wat er feitelijk is gebeurd blijft overeind; maar wat hen beweegt om daar juist niet zo concreet over te zijn, daarvoor hebben mijn oud-leerlingen nog andere mogelijke verklaringen.

Veel van deze kinderen hebben geen echte jeugd gehad. Ze zijn vanuit een oorlogsgebied gevlucht, sommigen hebben jaren gewerkt in Turkije en al die tijd zijn ze niet naar school geweest. We moeten hun gedrag in die context plaatsen en niet koppelen aan hun culturele achtergrond. Kinderen die hier zeggen 'Ik heb het niet gedaan', durven misschien niet eerlijk te zijn omdat ze als kind zulke nare en traumatische dingen hebben meegemaakt; of het komt doordat ze hier nog niets bereikt hebben en dan willen ze het graag goed doen. En sommige kinderen voelen zich hier niet geaccepteerd en om eerlijk te zijn moet je je veilig voelen.

Dan hebben we het nog over de rol van ouders in relatie tot school. Ook daar hebben ze achtergronden bij. Ouders willen graag iets voor de school betekenen en rechtstreeks contact met de docenten maar de taal is daarbij vaak een probleem. Dat maakt dat ouders alles over school via hun kinderen horen en zij geloven ook wat hun kinderen zeggen, maar dat klopt niet altijd. Uit respect voor de ouders vertellen ze wat ze allemaal goed doen en de ouders horen dat graag. Daardoor zijn ouders niet altijd goed geïnformeerd over wat er op school speelt.

Die taal is op meer terreinen een barrière en daardoor hebben ouders in de beginperiode altijd hun kinderen of anderen nodig om te functioneren in dit land. Ouders willen wel graag de taal leren maar zij komen uit een oorlog en zijn steeds gericht geweest op het welzijn en de toekomst van hun kinderen. Vaak zijn zij getraumatiseerd en heel moe als ze eenmaal in Nederland zijn en hier moeten ze dan gelijk met allerlei procedures en afspraken aan de slag. Veel ouders hebben nog kinderen in het thuisland, hebben hun huis en bedrijf verloren, ze dragen een pijnlijke erfenis met zich mee die je niet zomaar kunt uitwissen. Daardoor gaat het leren van een taal veel langzamer dan ze zouden willen en dat maakt hen afhankelijk van hun kinderen. Als je niet lekker in je vel zit, dan kun je je niet concentreren op het leren van een nieuwe taal.

Deze situatie, dat kinderen hun ouders helpen met vertalen in belangrijke zaken, maakt dat de verhoudingen in het gezin gaan kantelen. In zekere zin worden ouders afhankelijk van hun kinderen en dat is de omgekeerde wereld. Ouders raken daardoor

onthand en soms ook terughoudend om streng te zijn. Als ik dat hoor, denk ik aan de vaders die ik met een soort defaitisme heb horen zeggen: ‘Tja, die telefoon, wat kan ik eraan doen? Het zijn nu eenmaal pubers.’ Is het handelingsverlegenheid om daar paal en perk aan te stellen? Of durven sommige ouders het misschien niet omdat zij de hulp van hun kinderen hard nodig hebben?’”

Fragment 2 – over de tolkentelefoon

“Tegen halfeen komen er twee vaders de aula binnenstappen: de vader die een klacht wil indienen en de vader van de knul die de telefoon van de ander zijn dochter heeft gepakt. We lopen tussen hun druk pratende kinderen door naar mijn kantoor en bellen de tolkentelefoon. Dat is een geweldige voorziening die je à la minute kan doorverbinden met een tolk in de taal die je opgeeft. Geen goedkope dienst maar voor gevoelige of belangrijke gesprekken van grote meerwaarde. Wij krijgen op verzoek een Syrisch-Arabische tolk voor de ene vader en spreken Engels met de andere vader. ‘Salam aleikum, aleikum salam’. Het is altijd fijn om te zien dat mensen zich direct ontspannen en een zachtere uitdrukking op hun gezicht krijgen als ze in hun moedertaal worden aangesproken.”

Fragment 3 – over een afspraak op school

“Shadi is minderjarig en woont met zijn oudere broer in het AZC. Er zijn meerdere leerlingen zonder ouders en omdat sommigen het huishouden zwaar valt, organiseren we een kooksessie waarbij ze voor 2 dagen lekker eten koken. We willen de broer van Shadi erbij betrekken en daarom geef ik een brief mee met informatie en de uitnodiging om volgende week op school te komen om een en ander te bespreken.
Ik spreek Shadi over de kookles van aanstaande donderdag. ‘Heb je de brief aan je broer gegeven?’ vraag ik. ‘Nee, vergeten’, zegt hij. ‘Je broer moet morgen op school komen, dan vertel ik hem over het koken.’ Hij kijkt me vertwijfeld aan. ‘Mevrouw, ik weet niet, misschien wil mijn broer niet.’ ‘Dat geeft niet’, zeg ik geruststellend. ‘Hoe heet je broer?’ ‘Hij heet Mohammed.’ ‘Mooi’, zeg ik. ‘Mohammed komt morgen om 11 uur naar school, hij is welkom en dan praten we erover. Ga je het zeggen aan hem?’ En Shadi zegt braaf ‘Ja mevrouw.’
……..
Tussendoor spreek ik met Shadi over zijn broer. ‘Komt hij nog?’ ‘Ik weet niet mevrouw.’ ‘Kun je hem bellen?’ ‘Ja, ik bel hem. Hij komt.’ De tijd verstrijkt, het is al ruim na elven. ‘Waar is je broer Shadi?’ ‘Ja, hij wil niet komen mevrouw.’ ‘Hij moet komen, zeg hem dat hij nu moet komen.’ ‘Ja mevrouw, hij komt. Hij komt nu, samen met zijn vriend.’ Tegen half twaalf komt broer met zijn vriend op school.”

Bijlage 3 Format NT2-protocol

Hieronder vind je een lijst van onderwerpen die in een NT2-protocol beschreven worden. Je mag uiteraard ook voor een andere structuur kiezen. Dit voorbeeld dient om de gedachten te bepalen.

1. **Doel -> waarom een NT2-begeleidingsstructuur?**

Probeer altijd te beginnen met het vaststellen van de doelen. Wat wil je bereiken met alles wat in het protocol beschreven is? Dan zal je verderop in het proces ook beter kunnen beoordelen of de doelen behaald worden en dus of hetgeen je doet en beschreven hebt, effectief is. 'Begin met het einde voor ogen' is een belangrijke eigenschap van effectief leiderschap.
Je kunt doelen op verschillende niveaus formuleren. Maak ze wel zo specifiek mogelijk. Bv:

- De NT2-leerlingen zo snel mogelijk en blijvend in beeld hebben/houden mbt welzijn, gedrag en voortgang.
- Beargumenteerd inzicht hebben/verwerven of de leerling bij ons op school goed zit (ondanks de warme overdracht kan het zijn dat de match niet goed is).
- Op basis van kennis over de leerling passende ondersteuning inzetten.
- NT2-leerlingen helpen hun potentieel te benutten en op onze school een diploma te halen.
- Kennis en bewustwording bij het docententeam opbouwen omtrent passende begeleiding voor deze doelgroep.
- ….
- …

Het mooie van 'smart' doelen formuleren (het 'WAT'), is dat ze je vanzelf op de invulling ervan brengen (het 'HOE'). En het is een mooi gespreksonderwerp met management en collega's.

2. **Definities en kaders**

Het is verstandig om eerst de definities en kaders te benoemen.

- Welke documenten of werkwijzen zijn er al in de school waarbinnen dit protocol moet passen? Op welke manier?
- En hoe definieert de school de NT2-leerling?

Wettelijk vastgelegde definitie voor een NT2-leerling is: een leerling die maximaal 6 jaar onderwijs heeft gevolgd in Nederland en voor wie Nederlands niet de moedertaal is.
Daarnaast kan je als school kiezen om ook andere niet-moedertaalsprekers van het Nederlands te benoemen en mee te nemen in de NT2-begeleidingsstructuur.

3. **Faciliteiten**

Er is een aantal wettelijk vastgestelde faciliteiten die gelden voor NT2'ers (volgens de wettelijke definitie). Voor examenleerlingen vind je die faciliteiten in bijgevoegde tekst (artikel 3 - 5 https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2021/01/Eindexamenbesluit-VO-artikel-55.pdf.
Gedurende de jaren vóór het examen is er meer mogelijk. Hier biedt de brochure van VO-raad over Maatwerk informatie. Het schema op de laatste 2 pagina's geeft een overzicht. Zie: https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2020/11/Brochure_Maatwerk_voor_nieuwkomersleerlingen_20201123.pdf

Hierin staan mogelijkheden beschreven zoals het aanpassen van een vakkenpakket, aangepaste toetsing (mondeling, verkort of juist extra tijd) en het gebruik van woordenboek en/of woordenlijsten.

4. Begeleiding

Hoe wordt het welzijn en de ontwikkeling van de leerling bijgehouden?
Wat doet de mentor hierin?
Wat doet de NT2-coördinator hierin?
Hoe wordt contact met ouders onderhouden?
Wie maakt een (taal)handelingsplan, indien van toepassing?

5. Organisatie

Om dit protocol uit te voeren, hebben alle betrokkenen een eigen rol en verantwoordelijkheid. Hoe draagt de school er zorg voor dat ieder zijn/haar verantwoordelijkheid kent en neemt? We onderscheiden:

- Directie, NT2-coördinator, zorgcoördinator/leerlingbegeleider, mentor, docent Nederlands, vakdocenten, (externe) NT2-docent.
- Hoe zorgt de school ervoor dat kennis over NT2 bij alle collega's bekend is?
- Welke groei/ontwikkelambitie heeft de school hierin?
- Hoe houdt de school contact met andere partners in het veld?

6. Evaluatie

Hoe ziet de evaluatiecyclus eruit? Advies is om jaarlijks doelen te formuleren en te evalueren aan het einde van het schooljaar.

Anderstalige kandidaten

Als een kandidaat voor wie Nederlands niet de moedertaal is, met inbegrip van het schooljaar waarin hij examen aflegt, ten hoogste zes jaar onderwijs in Nederland heeft gevolgd, kan hij een aangepast examen afleggen. Het bevoegd gezag geeft toestemming voor een aangepaste wijze van examineren (zie artikel 3.55 van het Uitvoeringsbesluit WVO). De directeur mag de tijdsduur van de examenzitting verlengen met ten hoogste een half uur.

Naast een verklarend woordenboek Nederlands is een woordenboek vanuit het Nederlands naar de thuistaal van de kandidaat als hulpmiddel toegestaan.

Ontheffingen vavo-eindexamen wegens gevolgd onderwijs

Als kandidaten met buitenlandse diploma's of examenresultaten een Nederlands diploma willen behalen bij het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) kunnen zij een verzoek indienen voor één of meer ontheffingen (zie artikel 3.66 en 3.67 van het Uitvoeringsbesluit WVO).

Bijlage 5 Oudercontact het schooljaar rond

Hier vind je een overzicht met mogelijke contactmomenten met ouders van nieuwkomers, gekoppeld aan de jaarcyclus die hier beschreven is. Het is uiteraard geen verplichting het zo te doen maar hopelijk wel een inspiratie. Kies de momenten en onderwerpen uit die voor jullie school passen en houd bij wat de status/uitkomst is zodat je een samenwerkingsrelatie kunt opbouwen met als doel schoolsucces van het kind.

Periode	**Thema's**	**Gewenst resultaat**
apr-juni	Intakegesprek voor zij-instromers en hun ouders	kennismaking, praktische zaken, verhelderen wederzijdse verwachtingen, etc.*
sep-okt	Schoolstructuur en -regels -> verantwoordelijkheid ouders en kind, consequenties als niet, etc. Welzijn en gedrag leerling.	NT2-coördinator/mentor informeert ouders over hun taak als wettelijk vertegenwoordiger
nov-dec	Huiswerk, toetsen en cijfers -> bespreek hoe ouders hun kind kunnen helpen om goede voortgang te maken. Welzijn (gedrag) en studiehouding leerling.	Leerling weet wat ervoor nodig is om het schoolwerk goed te doen en thuis faciliteert dat.
jan-apr	Voldoendes halen -> hoe lukt het? Is er bijsturing nodig? Zo ja, wat en op welke manier? Welzijn, gedrag en voortgang leerling	Leerling en ouders hebben een realistisch beeld van hoe het gaat en wat er eventueel beter moet.
mei-jun	Schooljaar succesvol afronden > concreet doornemen of de leerling op overgaan staat of niet. Welzijn, gedrag en afspraken maken met ouders en leerling indien nodig.	Leerling en ouders weten concreet wat er nodig is om het schooljaar succesvol af te ronden.

*) Ter aanvulling:
Misschien een idee om een beknopte schoolgids in verschillende talen te laten vertalen en die mee te geven.
Ander idee: jaaroverzicht geven van contactmomenten met ouders en ook over welk onderwerp. Dat geeft duidelijkheid.

Bijlage 6 Intervisiemethode

1	Breng een werkvraag in	- gericht op professioneel handelen - ik-probleem - binnen controle	3 min.
2	Selecteer een werkvraag	- urgentie - herkenbaarheid - uitdagendheid	5 min.
3	Concretiseer de werkvraag	- waar loop ik tegenaan - welke problemen/dilemma's/keuzes ervaar ik daarin - hoe heb ik daar last van	2 min.
4	Werkvraag verhelderen	Elke deelnemer stelt om de beurt één open of informatieve vraag zonder oplossingssuggestie (zie hierna voor voorbeelden)	20 min.
5	Werkvraag analyseren	- vrije associaties en interpretaties: Wat zou er zoal aan de hand kunnen zijn? - probleeminbrenger luistert	10 min.
6	Adviezen formuleren	- concreet: kort, helder en bondig - bondig noteren (op een flap) - de probleeminbrenger luister/kijkt	10 min.
7	Kies je advies	- de probleeminbrenger start met korte herformulering van het probleem - loopt de adviezen langs - en kiest een advies	10 min.
8	Concretiseren	- hoe ga je het aanpakken - wat ga je doen - met wie, wanneer? - succes- en faalfactoren	5 min.
9	Evaluatie: leren en generaliseren	- welke algemene conclusies kun je trekken? - hoe werkt deze intervisiemethode? - afspraken voor de toekomst	5 min.
	Totale tijd		70 min.

Het ziet er heel strak uit en dat is het ook wel. Een procesbegeleider is dus gewenst; het is echt leuk het een keer op deze manier te proberen maar als je de methode wil aanpassen, kan dat natuurlijk ook.

Voorbeelden van informatieve (open) vragen **zonder oplossingssuggestie**:

- Wat is het probleem?
- Waarom is het een probleem voor je, waaraan merk je dat?
- Wat is de geschiedenis van het probleem?
- Wat is er al geprobeerd om het op te lossen?
- Wie zijn de actoren in dit probleem?
- Waar speelt het probleem, en waar niet?
- Wanneer speelt het probleem en wanneer niet?
- Wat is het ergste dat er kan gebeuren als het probleem niet wordt opgelost?
- Waarom is dat erg?
- Wat is de ‘beloning’ voor het oplossen van het probleem?
- Aan welke eisen moet de oplossing voldoen?
- Hoe ziet de ideale oplossing er voor jou uit?
- Waar zou je het aan merken als het iets beter ging?

Bijlage 7 Voorbeeld OPP / Handelingsplan

Beginsituatie:
De leerling heeft +/- 2 jaar onderwijs gevolgd op de ISK. Hierbij heeft de leerling les gehad in een basisschoolsetting met één of twee leerkrachten in één lokaal (behoudens sport- en crealessen).

Thuissituatie: ……

Stimulerende factoren:
De leerling is na 2 jaar ISK toe aan een volgende stap, waarbij er soms al wat gerichter wordt gekozen voor een bepaald vakkenpakket. De toetsen laten zien dat doorstroom op basisniveau passend is.

Belemmerende factoren:
De leerling heeft een taalniveau van +/- A2 met een actieve woordenschat van 2.000-3.000 woorden (t.o.v. 15.000 woorden van leeftijdsgenoten). Dit maakt het lastig voor de leerling de lesstof te begrijpen, zowel mondeling door de docent als in de boeken.
De leerling laat na 2 jaar ISK een vertrouwde omgeving met vertrouwde mensen achter zich. Eén of beide ouders van deze leerling zijn nog niet lang in Nederland en beheersen de taal niet of zeer beperkt. Vaak wordt er thuis in de moedertaal gecommuniceerd.

Doelen van het plan:
- De leerling is na drie maanden met twee mensen van de school vertrouwd en komt bij hen wanneer er vragen zijn.
- De leerling breidt zijn woordenschat uit met … woorden.
- De leerling voldoet aan het einde van het schooljaar aan de overgangsnormen voor het leerjaar.

Handelingen
De leerling:
- geeft in een gesprek met de NT2-coördinator aan hoe het gaat en komt de gemaakte afspraken na.
- houdt actief een woordenschatschrift bij met een schooltaalwoordenlijst en een vakspecifieke woordenlijst.
- maakt gebruik van Google Lens om teksten voor te laten lezen.
- gebruikt het online woordenboek van Muiswerk bij het maken van het huiswerk en opzoeken van woordbetekenis.
- werkt iedere week aan het NT2-programma binnen NUMO.

De docent:
- checkt of de instructie goed begrepen is door de NT2-leerling.
- ziet er op toe dat de leerling actief werkt met een woordenschatschrift voor zijn/haar vak.
- geeft indien mogelijk voorbeelden bij toetsopgaven en opdrachten.
- geeft extra tijd bij toetsen (max. 25%) of verkort de toets.

- biedt de mogelijkheid om de toets in SprintPlus te laten maken.
- neemt indien mogelijk en gewenst de toets op een andere manier af (bijv. mondeling).
- praat rustig en duidelijk en probeert uitdrukkingen te vermijden.

De NT2-coördinator:

- voert regelmatig gesprekken met de leerling en houdt de cijfers en het welbevinden in de gaten.
- noteert in SOM relevante informatie voor het docententeam n.a.v. deze gesprekken.
- ondersteunt de leerkracht bij het afnemen van toetsen en voorziet leerkrachten van belangrijke informatie rondom de leerling en NT2.
- onderhoudt contact met ouders (minimaal 1 keer per periode).
- zet in overleg met de taalcoördinator taken klaar in NUMO.

De ouders:

- nemen contact op met de school als ze zich zorgen maken over het welzijn van hun kind.

De school:

- biedt twee uur per week ondersteunende lessen aan in de vorm van LINK-lessen.
- biedt het NT2-woordenboek aan indien gewenst door de leerling.

Bijlage 8 Taakomschrijving NT2-coördinator

Takenpakket NT2-coördinator:

- Maakt een taalhandelingsplan.
- Stuurt docenten aan voor het gebruik van het taalhandelingsplan.
- Aanspreekpunt voor de NT2-leerling en de ouders. Bouwt een vertrouwensband op zodat de leerling op tijd aan durft te geven als het moeizaam gaat.
- Voert gesprekjes met de leerlingen. Heeft hierbij aandacht voor een groeimindset: fouten maken is noodzakelijk om te leren.
- Brengt structuur en duidelijkheid aan voor de leerling: wat wordt er verwacht, wat is de bedoeling.
- Bespreekt welke faciliteiten / hulpmiddelen de leerlingen nodig hebben. Bestelt eventuele materialen.
- Tussenpersoon voor informatie naar collega's en adviseert collega's actief.
- *Organiseert overleggen met de verschillende vaksecties voor afstemming van overlappende vaktaalwoorden?*

Taalondersteuner of NT2-coördinator:

- Ondersteunt en versterkt de vakdocent in hoe tegemoet te komen aan de specifieke ondersteuningsbehoeften van de NT2-leerling m.b.v. het taalhandelingsplan.
- Is gespecialiseerd in taalverwerving.
- Weet welk taalniveau de leerling heeft.
- Werkt doelgericht met NT2-materialen naar het volgende streefniveau.